

Att kritisera ett gränsöverskridande verk

När jag skriver "utställningshybrid" känner mitt ordbehandlingsprogram inte igen ordet. Den sammansatta, improviserade termen indikerar en konstform som inte förekommer så ofta. Det är dock den som har valts för att presentera verket *Väntrummet*, mer exakt som "en utställning under en öppen process med läkare och konstnärer sida vid sida, där processen är en öppen sådan för publik på plats, som sen blir en utställning (utställningshybrid) med sceniska inslag".

Första gången jag kommer till Galleri 4 på Kulturhuset i Stockholm ser det ut som en byggarbetsplats. Det är under *Väntrummet*'s första del, den så kallade "öppna processen", vilket innebär att besökaren kan få titta på konstruktionen av olika scener – delvis olika sjukhusrum och delvis konstinstallationer. Scenografen Fanny Senocq samarbetar med en grupp läkare för att ge så mycket verklighetskänsla som möjligt till de fem scenerna. De består av ett väntrum, ett personalkök/ombytesrum, två läkarmottagningskontor och ett operationsrum. Samtidigt ingår en grupp konstnärer i projektet genom ett

residens, där de bygger de verk som kommer att visas i samband med föreställningarna.

Även *Väntrummet*'s själva konstnärliga format är under uppbyggnad. På den tre meters långa tavla där hela utvecklingsprocessen registreras, kan man följa projektets, som de kallar det, "code of conduct": "Här inne pågår en medskapande process där vi, och du, påverkar och påverkas tillsammans". Detta "du" syftar på mig, på publiken.

Jag blir mottagen av curatorn Andreas Blom som ger mig en guidad visning i gallerian,

förklarar projektet, samtidigt som han ber om mina åsikter och förslag. Jag

uppmuntras hela tiden att delta i den skapande processen. Han ger mig en lista med frågor som publiken har fått ställa till projektet. De frågor allt möjligt, från "Var ligger närmsta toalett?" till "Vilken är den dödligaste sjukdomen?". Dessa frågor, berättar han, ska kunna besvaras under föreställningarna av en robot (en sorts mekanisk torso kopplad till iPads), som även ska kunna tipsa om "patientpusslet", ett spel vilket består i att publiken kan leta och upptäcka nya saker på egen hand ("Första ledtråden finns i röda telefonen!"). Jag kan, om jag vill, lägga till egna frågor, säger han Jag är också inbjuden att delta i vernissaget veckan därpå, som publik, men jag kan också hålla ett tal, berätta om min

skrivprocess: "Vi kan göra ett samtal om kritik om vi vill, eller vad tycker du?", säger han. Allt är möjligt. I den verkliga Andreas Blom ser jag samma brinnande personlighet som han hade visat i vårt mejlutbyte. "PEPP!". Det smittar, jag känner mig inspirerad och manad att vara med. Men jag har redan den här texten att jobba med och jag känner mig också på något vis förpliktigad till någon slags journalistisk neutralitet. Det vore oetiskt att kritiskt närma sig ett verk som man själv har varit med om. Eller...? Jag väljer att stanna med dessa frågor så länge, och deltar bara som en observerande journalist, åtminstone den här gången.

Blom berättar också om svårigheterna att klassificera *Väntrummet*. Att det redan vid planeringsstadiet med Kulturhuset Stadsteatern uppstod problem med att bestämma var i huset verket skulle placeras och hur det skulle marknadsföras – som teater, konst eller folkbildande samtal? Frågeställningarna är giltiga också för till exempel en dagstidnings kulturredaktion: Är teater- eller konstkritikern bäst lämpad för att recensera en hybrid av det här slaget? Och vilka ingångar ska tas upp, eller väljas bort, i ett verk som *Väntrummet*, som består av så mycket samtidigt, när utrymmet för recensioner är begränsat?

Det är med dessa frågor som jag återvänder till *Väntrummet* några veckor senare, för den andra delen där den öppna processen har övergått till en hybrid av teaterföreställning och konstutställning. I en sorts vandringsteater kan publiken följa uppträdanden av tre olika, oberoende men sammanhängande, teaterstycken. Men man kan även vandra fritt i scenerna och mellan konstinstallationerna. I ett av läkarkontoren har konstnären Carolina Alvear Bello byggt *Ärren vi bär*, en installation gjord av textilbelagda metallstrukturer formade som tarmbitar hängande från taket. Kontoret mitt emot visas *Oxytocin*, av konstnärerna Aida Chehrehgosha (konstinstallation) och Damon Frost (ljud). Det här är ett interaktivt verk, där rummet aktiverar ett ljudverk ifall besökarna rör vid varandra. Den tredje installationen, *Ta kontrollen* av Mattias Söderholm, går ut på att kunna interagera med väntrummetts skärmar. Liksom på sjukhus kan man välja enligt en färgskala som anger hur akut eller allvarligt läget är.

De tre sceniska spåren handlar om olika hälsofrågor som projektet vill uppmärksamma. Skådespelarna Binyam Haile, Edda Edlund och Andy Esteche gestaltar respektive arbetssjukdom, kvinnlig reproduktiv hälsa och psykisk sjukdom. Även vårdpersonalens situation, deras utmattning och brist på inspiration i sjukvårdens vardag gestaltas och spelas av Anna Wadström och Bodil Carr Granlid i rollen som sjuksköterska och läkare. Också här får publiken medverka, denna gång genom att interagera med rollfigurerna. Man får välja mellan blå och svart munskydd vid ingången för att signalera sin vilja att vara osynlig respektive delta i spelet.

Vissa kvällar följs också av samtal, en engagerande stund för publiken där de kunde byta några ord med riktiga läkare och patienter. Samtalet jag är med på har fokus på psykiatri. Bland många andra personliga berättelser ser jag en pappa kommentera svårigheterna att hitta en passande skola för sitt nyligen diagnostiserade barn, och efter samtalet ser jag hur en kvinna kommer fram till honom, presenterar sig som pedagog och vilja hjälpa till. Situationerna exemplifierar en av de mest centrala funktionerna i *Väntrummet*: att göra konsten till en mötesplats, ett verktyg som för folk samman så att de kan dela

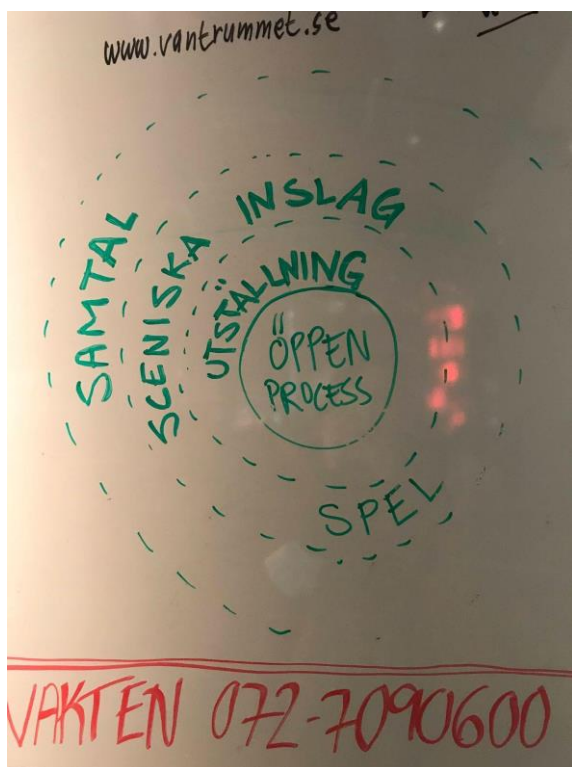
berättelser, diskutera, finna gemenskap. *Väntrummet* tillförs här ytterligare ett lager, ett folkbildande.

Klassificeringen av *Väntrummet* som "utställningshybrid" avslöjar egentligen inte så mycket om detta verks komplexitet. Benämningen kan tillämpas på nästan vad som helst, så länge det experimenterar med flera konstformer. Men å andra sidan är det kanske just öppenheten i termen som gör den adekvat för det här verket. Till skillnad från mer etablerade klassifikationer som "allkonstverk", där experimenterande består i lager av olika konstformer, vill

Väntrummet snarare smälta ihop dem, flytta på gränserna, omöjliggöra exakta klassificeringar.

Öppenheten genomsyrar projektet på olika sätt. Gentemot publiken, som får interagera och medverkar, men även i den demokratiska skapandeprocessen. Fanny Senocq berättar för mig om utmaningen att hålla ihop ett projekt där trettio personer skulle ha samma möjlighet till inflytande, och i att få alla att kompromissa sina olika idéer och synpunkter. *Väntrummet* har inte någon upphovsperson. Själva idén till projektet kom först från läkaren Anna Nordlander, som upptäckte både nyfikenhet och okunskap hos bekanta när det gällde hälsofrågor. På projektets hemsida berättar hon: "I tankarna växte frågan, varför finns inte ett ställe dit man kan komma för att lära sig om hälsa, men på ett kul, upplevelsebaserat och kreativt sätt för alla? Om detta vill vi berätta för att folkbilda kring hälsa på ett nytt och spännande sätt". Men öppenhet kan också syfta på hur oförutsägbarheten fick spela roll i resultatet, eftersom processen började utan att de inblandade visste vart den skulle leda. Verket växte prövande fram som uttryck för ett kollektiv.

Väntrummet har

beröringspunkter med former som strävar mot horisontalitet. Som till exempel den så kallade "participatory art" eller "relational art", där fokus ligger på publikens interaktion. Eller som Augusto Boals "De förtrycktas teater", som går ut på att radera gränsen mellan åskådare och skådespelare. Publiken ges därigenom förståelse av och påverkan på sin egen verklighet. I former som dessa sker konsten i själva mötet mellan konstnär och publik, vilket är kärnan i *Väntrummet*. Det hybrida kan alltså tolkas som synonym med öppenhet. Att öppna möjligheter

till, snarare än att begränsa, vad man kan förvänta sig av ett sådant verk som publik och som kritiker.

Efter att ha varit med på den öppna processen samt på utställning/föreställningen, återkommer jag till frågorna om hur verket skulle bemötas av kritiken. I ett samtal som tog plats under den kritikfestival som Kritikklubben organiserade i Halland i oktober, samtalande tre teaterkritiker (Ylva Lagercrantz-Spindler, Cecilia Djurberg och Rikard Loman) om vad som är viktigt att ta upp när man recenserar en föreställning. Bland annat pratade de om hur "kravet på att ha en 'vinkel' blir hårdare och hårdare" på redaktionerna. Och om att den korta tiden recensenten vanligtvis har på sig att skriva gör att kritikern inte alltid hinner smälta verket helt och hållet innan deadline. Men recensentens lojalitet gäller framför allt läsaren. Texten måste fungera litterärt och vara underhållande. Då kan det hända att recensenten måste "hitta på en intention", ett omdöme, något att avrunda texten med. Det kan också hända att recensenten ångrar sig, eller kommer på saker som hen ville ha sagt, efter att texten har avsänts för publicering. Som Cecilia Djurberg uttryckte det, "hade det varit en evig process, så hade man kunnat ändra och lägga till saker".

Men jag gillar att tänka på kritiken som just det, en sorts evig process som inte slutar med textens deadline. Att kritiken är ett verktyg som förevigar den

utvecklingsprocess som kritiker, konstnärer och publiken alla tar del av. För även efter att recensionen publiceras, fortsätter samtalet med läsarna, publiken och konstnärerna. På det sättet har det kritiska skrivandet beröringspunkter med ett verk som *Väntrummet* – där finns också utrymme för självutforskande, för att vara en "öppen process", där publiken har en påverkan. Inte direkt, i och för sig, men med tiden.

Det finns planer på att *Väntrummet* ska återkomma nästa år, på en större plats, och fortsätta processen. Det skulle kunna bli ett bra tillfälle att prova på nya former av kritik. Live-recensioner, hybridrecensioner, eller texter utan deadlines? Jag kanske tackar ja till att vara mer deltagande i processen nästa gång, och jag ska fundera vidare på frågorna det här verket har lämnat mig med, om gränserna mellan att se på, att skriva om och att vara med i.

Isi de Paula

Foto: Isi de Paula.